

וְעַנְן כְּבֵד עַל הַהָר וְגו', עַנְנָא תְקִיף, דְשָׁקִיעַ בְּאַתְרֵיהּ, דְלֹא נָטִיל. וְקַל שֶׁפֶר חֲזַק מְאֹד, מִגּוּ דְעַנְנָא תְקִיף הָוָה, נָפִיק הָוָה קָלָא, כְּמָה דְאַתָּ אָמַר (דְּבָרִים ה') וַיְהִי כִשְׁמַעְכֶם אֶת הַקּוֹל מִתּוֹךְ הַחֲשָׁן.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, שְׁלֹשׁ חֲשָׁכִים הָיוּ, שְׁכֵתוֹב חֲשָׁן עֲנָן וְעֶרְפֵל. וְאִתּוֹ קוֹל הָיָה יוֹצֵא פְּנִימֵי מִכְּלָם. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, הַפְּנִימֵי שֶׁל הַכֹּל הָיָה, שָׁבוּ כְּתוֹב קוֹל גְּדוֹל וְלֹא יִסָּף.

אָמַר רַבִּי אַבָּא, כְּתוֹב וְכֹל הָעָם רְאִים אֶת הַקּוֹלֹת. רְאִים? שׁוֹמְעִים הָיָה צָרִיף לְהִיּוֹת! אֲלֵא כִּף שְׁנִינֹו, אוֹתָם קוֹלוֹת הָיוּ נִחְקָקִים בְּאוֹתוֹ חֲשָׁן וְעַנְן וְעֶרְפֵל וְנִרְאִים בְּהֵם כְּמוֹ שְׁנִרְאָה גּוֹף, וְרוֹאִים מֵה שְׁרוֹאִים, וְשׁוֹמְעִים מֵה שְׁשׁוֹמְעִים מִתּוֹךְ אוֹתוֹ חֲשָׁן וְעֶרְפֵל וְעַנְן, וּמִתּוֹךְ אוֹתוֹ מִרְאָה שֶׁהָיוּ רוֹאִים, הָיוּ מְאִירִים בְּאוֹר עֲלִיזֹן, וְיודְעִים מֵה שֶׁלֹּא יָדְעוּ דוֹרוֹת אַחֲרוֹנִים שֶׁבָּאוּ אַחֲרֵיהֶם.

וְכֵלָם הָיוּ רוֹאִים פְּנִים בְּפְנִים, זֶהוּ שְׁכֵתוֹב פְּנִים בְּפְנִים דְּבַר ה' עִמָּכֶם. וּמָה הָיוּ רוֹאִים? שְׁנָה רַבִּי יוֹסֵי, מֵהָאוֹר שֶׁל אוֹתָם הַקּוֹלוֹת, שֶׁלֹּא הָיָה קוֹל, שֶׁלֹּא הָיָה מְאִיר בְּאוֹר, שֶׁמִּסְתַּכְּלִים בּוֹ כֹּל הַגְּנִיזִים, וְכֹל הַנְּסֻתָרִים, וְכֹל הַדּוֹרוֹת שֶׁיָּבֹאוּ עַד מִלְךְ הַמְּשִׁיחַ. וּמִשׁוֹם כִּף כְּתוֹב וְכֹל הָעָם רְאִים אֶת הַקּוֹלֹת. רְאִים - רְאִיָּה מִמֶּשׁ.

אָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר, וְכֹל הָעָם רְאִים, רְאִים - כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ, שְׁרָאוּ מֵהָאוֹר שֶׁל אוֹתָם הַקּוֹלוֹת מֵה שֶׁלֹּא רָאוּ דוֹרוֹת אַחֲרוֹנִים אַחֲרֵיהֶם. אֶת הַקּוֹלֹת - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיהו) וְאָרָא אֶת ה'. וְאָרָא ה' לֹא כְּתוֹב, אֲלֵא אֶת ה'. אִף כָּאֵן, וְכֹל הָעָם רְאִים הַקּוֹלֹת לֹא נֶאֱמַר, אֲלֵא אֶת הַקּוֹלֹת.

כְּמוֹ זֶה אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ.

וְעַנְן כְּבֵד עַל הַהָר וְגו', עַנְנָא תְקִיף, דְשָׁקִיעַ בְּאַתְרֵיהּ, דְלֹא נָטִיל. וְקַל שֶׁפֶר חֲזַק מְאֹד, מִגּוּ דְעַנְנָא תְקִיף הָוָה, נָפִיק הָוָה קָלָא, כְּמָה דְאַתָּ אָמַר (דְּבָרִים ה') וַיְהִי כִשְׁמַעְכֶם אֶת הַקּוֹל מִתּוֹךְ הַחֲשָׁן.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, תִּלְתַּת חֲשׂוֹכֵי הָווּ, דְכְּתִיב חֲשָׁן עֲנָן וְעֶרְפֵל. וְהָהוּא קָלָא הָוָה נָפִיק פְּנִימָאָה מִכְּלָהוּ. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, פְּנִימָאָה דְכֹלָא הָוָה, דְּבִיָּה פְּתִיב, קוֹל גְּדוֹל וְלֹא יִסָּף. אָמַר ר' אַבָּא כְּתִיב (שמות כ) וְכֹל הָעָם רְאִים אֶת הַקּוֹלוֹת. רְאִים, שְׁמֹעִים מִיבְעֵי לִיָּה.

אֲלֵא הָכִי תְגִינֵן, אֵינּוֹן קָלִין, הָווּ מִתְגַּלְפֵי בְּהָהוּא חֲשׂוֹכָא וְעַנְנָא וְקַבְלָא, וּמִתְחַזְזִין בְּהוּ, כְּמָה דְאַתְחַזִּי גּוּפָא, וְחִמָּאן מֵה דְחִמָּאן, וְשְׁמַעִין מֵה דְשְׁמַעִין, מִגּוּ הָהוּא חֲשׂוֹכָא וְקַבְלָא וְעַנְנָא, וּמִגּוּ הָהוּא חִיזוּ דְהוּ חִמָּאן, הָווּ נְהִירִין בְּנְהִירוֹ עֲלָאָה, וְיודְעִין, מֵה דְלֹא יָדְעוּ דְרִין אַחֲרֵינִין, דְאַתּוּ בְּתִרְיָהוּ.

וְכֵלָהוּ, הָווּ חִמָּאן אֲפִין בְּאַפִּין, הָדָא הוּא דְכְּתִיב, (דְּבָרִים ה') פְּנִים בְּפְנִים דְּבַר יי' עִמָּכֶם. וּמָאן הָווּ חִמָּאן. תְּאֵנִי רַבִּי יוֹסֵי, מְנַהִירוֹ דְאֵינּוֹן קָלִין, דְלֹא הָוָה קוֹל, דְלֹא הָוָה נְהִיר בְּנְהִירוֹ, דְמִסְתַּכְּלִי בִיָּה פֶל גְּנִיזִין, וְכֹל טְמִירִין, וְכֹל דְרִין דְיִיתוֹן עַד מִלְכָּא מְשִׁיחָא. וּבְגִינֵי כִף פְּתִיב וְכֹל הָעָם רְאִים אֶת הַקּוֹלֹת, רְאִים (דף פ"א ע"ב) רְאִיָּה מִמֶּשׁ.

אָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר, וְכֹל הָעָם רְאִים. רְאִים: כְּמָה דְאַמִּינָא, דְחִמּוּ מְנַהִירוֹ דְאֵינּוֹן קָלִין, מֵה דְלֹא חִמּוּ דְרִין בְּתִרְאִין אַחֲרֵינִין. אֶת הַקּוֹלֹת: כְּמָה דְאַתָּ אָמַר, (ישעיהו) וְאָרָא אֶת יי'. וְאָרָא יי', לֹא כְּתִיב, אֲלֵא אֶת יי'. אוֹף הָכָא, וְכֹל הָעָם רְאִים הַקּוֹלֹת לֹא נֶאֱמַר, אֲלֵא אֶת הַקּוֹלֹת.

בְּגוֹזְנָא דָא, אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ, דְהָא אֶתִּין